

Bir Seyahatten Memleket Konuları ile ilgili Notlar

Yazan :
Hüsameddin GÜZ
Yük. Müh.

Meslek hayatına gireli yirmi yıl oluyor, geçen yirmi yılda bu memlekette birçok değişiklikler oldu. İçinde yaşarken kavranması güç olan bu değişiklikler, aradan zaman geçince kesin bir anlam taşımağa başlıyor.

Mühendisler meslekleri icabı işçiyle, köylüyle haşır neşirdir. Yakından tanıdığı için de onun dilinden anlar, dertlerini paylaşır. Mesleğe girdiğimiz ilk yıllarında sosyal hayatımızın her yönü II. Dünya Savaşı'nın yarattığı şartların damgasını taşırdı. Gözümüz buna açıldığı için başka biçim olabileceği aklımızın köşesinden bile geçmez, kendimizi mevcuda intibak etmeğe zorlardık. O zamanlar bazı çevrelerde köylüye, işçiye karşı tutum pek de insanca olmuyordu. Ama iş alanları sınırlı olduğu için işçi, işsiz ve aç kalmak korkusu içinde boynu bükük ve mütevekkil herşeye katlanmak zorundaydı.

1950 senesine doğru işçinin haklarını koruyan kanunlar çıkmıştı ve yeni formaliteler evvelâ teşkilâtların gözünde büyüdü. Memlekette kalifiye işçi yetişmesi bakımından bu kanunların ne kadar büyük bir önem taşıdığını bir müddet sonra idrak edebildim. Bugün bile bu kanunların şu veya bu taraflarındaki aksaklıklar ileri sürülür.

Toplum daima tekamül halinde. Buna göre fertler de, içinde yaşamak için kendi kurdukları düzeni zaman zaman ıslah etmek zorunda. Bu işten kaçınmaktansa aksayan şeyleri düzeltmek zahmetini elbirliği ile göze almak lüzum. Bu çeşit sosyal ayarlamalar ne kadar zamanında ve isabetli başarılırsa toplum o derece dinamik bir karakter kazanıyor.

Aynı senelere ait dikkatimi çeken olaylardan biri de 1949 dan sonra yeni kurulan Karayolları teşkilâtının genç mühendislere iki - üç misli ücret verme kararı olmuştur. Bazı resmî teşekküller buna kıyamet kop-tu gibi baktılar. Halbuki yeni kurulan bir teşkilât, genç mühendislerin

en kabiliyetlilerini bünyesine çekmek istiyordu. Aradan geçen bir beş sene kadar sonra 1955 de çalıştığım şirkette tam anlamıyla muhafazakâr bir İngiliz mühendisi birgün "Demirperde arkası olmasa gider S. Rusya-da çalışırdım, zira teknisyenlere en yüksek ücreti veriyorlar." demişti. Bu söze ne anlam vermek lüzum geldiğini pek anlayamadım; benim düşünceme göre memleketin şartları ne ise fert onlara katlanmalıydı. Unutmadığım bir söz de 1956 senesinde şantiyede dolaşırken Danimarkalı ustabaşının işaret ettiği husustu : "Sizin işçinin 300 - 400 lira ile Ankara-da nasıl geçinebildiğine aklım ermiyor. Danimarkada kazma kürekle çalışan bir işçi mühendisin aldığı ücretin yarısını, üçte birini alır. Halbuki Türkiye'de aradaki fark en az on misli." demişti. Pek yakın bir tarihte bir teknisyen ile alacağı ücret miktarını tesbite çalışan yabancı bir şirketin muhasebecisi, teknisyene : "Lütfen bana bu para ile neden geçinemeyeceğini anlatırmısın." diye sormuştu. İzahatı aldıktan sonra da teknisyeni haklı buldu ve teknisyenin istediği ücret üzerinde mutabık kaldılar.

Yanılmıyorsam yirmi senede toplumumuzda meydana gelen en önemli değişme beğenmeye kapı açık diye tehdit eden zihniyetten insana haklarını tanıyan zihniyete geçiş olmuştur. Bu değişmeye ister sosyalleşme deyin ister tarif etmek için başka bir kelime bulun. Ama asıl önemli olan değişme değil değişmelerin getirdiği kaçınılmaz yan etkilere. İleriye atılan bu adımlarda bu etkiler de hesaba katılırsa mevcut düzenin ahengi bozulmadan toplumu daha mükemmel bir düzene yöneltmek kabil olur.

Bundan bir ay kadar evvel Mec-

lis bütçe görüşmeleri esnasında resmî inşaatın geciktirdiği ve iyi yapılmadığı sebeplerine dayanarak, şirketler kurup inşaatları devletin kendi eliyle yapması ileri sürülmüştü. Kimsenin şehirdeki rahatını bozmak istemediği devirlerde memleketin en uzak köşelerinde en güç şartlar altında yol, demiryolu, kanal, bina, köprü, liman, baraj, hava alanı inşa ederek memlekete hizmet etmiş bir özel sektör müessesesinin ortadan kaldırılması iyi birşey midir, kötü birşey mi. Bu hususta hemen karara varmak güç oluyor. Katı ideolojilere, denenmiş ve modası geçmiş diye bakan bir dünyada, her memleket kendi bünyesine uygun sosyal düzen ile kapitalist metod karmasının dozunu pragmatist yollardan bulmaya çalışırken ilk cazip gelen fikir peşinden heyecanlanarak, kurulu müesseselerimizin yıkılmasına insanın kolaylıkla işi elvermiyor. Kaldığı bunların yerine ikame edeceğimiz resmî inşaat şirketleri senelerden beri faaliyet halinde. Sosyalleşmenin esas merhalelerini idrak etmiş bir memlekete sosyalleşmeyi daha ileri götüreceğim diye ekonomik olarak verimsiz bir safhaya girilmesi endişesi ile için için meşgul iken Akdeniz komşumuz B. Arap Cumhuriyetini birkaç gün için ziyâret etmek fırsatı elime geçti. Orada yeni tanıştığım meslektaşlarla, karşılıklı olarak memleketlerimizin dâvaları hakkında sohbetler ettik.

Otuz milyon nüfusu ile bir taraftan coğrafi durum bakımından Afrika memleketlerinin, diğer taraftan de hars ve kültür bakımından Arap yarımadasının temsilciliğini üzerine almış olan ve tabii kaynaklar bakımından hayli zengin bir ülkede bazıları bizimkilere benzeyen veya benzemeyen, bazıları geç kalmış veya daha erken tahakkuk edegelen değişimleri görüp anlamaya çalıştım.

Örnek olarak gençliğe aşılarmış olan ve her ferte görülen millî şuur hissini, daha çok bizim Atatürk devrimizdeki millî şura benzettim.

Sosyalleşmeye belki biz daha evvel başladık ama Mısırlılar bazı basamaklara bizden önce ulaşmışlar.

Bu sohbetlerden birinde, son günlerde merakımı kurcalamış olan bir konu birden karşıma çıkıverdi. Büyük şirketlerin devletleştirilmesi anlamına gelen çapı yüzbin Mısır lirasını aşan işler (takriben iki milyon Türk lirası kadar) Mısırdaki devlet eliyle yapılıyordu.

İnşaat işleri alanında müteahhitlik müessesesinin gerektiği kadar gelişmemiş olmasından mı, yoksa müteahhitlik müessesesi topluma zararlı addedildiği için mi bu tedbire baş vurulduğuna karar veremedim. Bunun için şartları çok daha yakından tanımak gerekiyordu.

Bir tesadüf düşüncelerimi başka istikamete yöneltti: Aklıma Amerikan yardımı geldi. Gelişmekte olan memleketlere Amerikan hükümeti tarafından yapılan bu yardımın diğer bir vechesi de endüstri mamullerine piyasa sağlayarak işsizliği önlemek olduğuna göre süratle gelişme zorunluğunda olan memleketler devletleştirmede aynı maksada hizmet ediyordu.

Devletleştirme ekonomik bakımdan ne kadar verimsiz olursa olsun bu tedbirlerle demokratik düzenin hareket noktası en çok oya sahip kütlelere en iyi şartlar sağlanmış oluyordu.

Bütün dünyada ekonomik kriz hüküm sürerken Atatürk bu memlekete devletçiliği soktu ve bugüne kadar yapılanlar bu sayede yapıldı.

Ama devletçilik verimsiz bir ekonomik düzen yarattığına göre uzun vadeli hesapta bu verimsizliği dengeleyen diğer bazı tedbirlerin üzerinde durulması gerekiyordu. Etrafıma biraz dikkat edince Mısırın bizden farklı taraflarından biri gözüme çarpmaya başladı. Sosyalleşmeyi bu derece taassupla ele alan bir siyasi idare bile çekinmeden yabancı şirketlerle birlikte memleketin tabii kaynaklarını değerlendirmek için seferber olmuştu.

Uzun vadeli hesaba göre yakın gelecekte Aswan barajından enerji, Kızıldenizden ve Batı çölünden daha çok petrol istihsaline başlanınca bugünün verimsizlikleri yavaş yavaş amorti edilecekti.

Bu raddede düşüncelerim Avrupa'da çalışan yarım milyon işçimize kadar gitti. İçim acımadı desem yanlış olur.

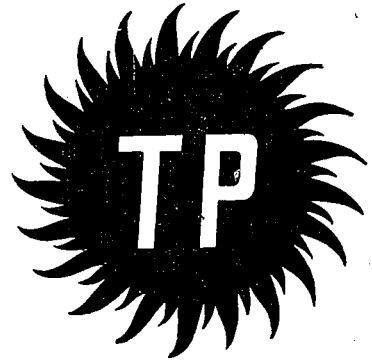
1930 senelerinde (Fevzipaşa - Diyarbakır), (Irmak - Filyos) demiryolu hatları yapılırken, kalifiye işçi, teknisyen, ustabaşı, mühendis ihtiyacını komşu memleketlerden karşılayan o zamanın 13 - 14 milyon nüfuslu Türkiye'si 1960 dan sonra çeyrek asır emek vererek yetiştirdiği evlatlarına iş veremediği için onları yabancı ülkelere göndermek zorunda kalmıştı. Bu da tabii kaynaklarımızı işletmek hususunda ağır davrandığımızı bir işaret oluyordu. Tabii kaynaklarımızın işletilmesine bütün kuvvetimizle girişmemiz gerektiğine olan inancım büsbütün arttı, ama, bu kâfi midir diye düşündüm. Hiç şüphesiz yalnız gayeyi tarif etmekle iş bitmiyor. Gayeyi asıl tahakkuk ettirecek şart Atatürk devrinde olduğu gibi okuldaki çocuktan, tarladaki köylüye, sokaktaki adamdan, en yüksek devlet memuruna kadar memleketine hizmet etmek şuurunu her ferdin taassupla benimsemesidir. Ufak şahsi menfaatler karşılığı memleketin başına gelen zararlara ait hep örnekler işitir dururuz. Her fert her attığı adımda vatanına ne derece faydalı olabiliyorum diye düşünmedikçe, güzel güzel tarif edilen bu gayelerin hiçbirine ulaşmak kolay olmayacaktır.

Ancak, her çevre, her tabaka memleketin menfaatini kendinin ve evlatlarının menfaati ile aynı yönde görürse Atatürk'ün beklediği mucizeleri başarmak isten bile değil!

kendi
petrolünü
kullan

STOP

SAVAK - EKİM

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O

(Basın A. 15443)45